

ВАЛЮТНИЙ КУРС І ЙОГО ФАКТОРИ В УМОВАХ ФІНАНСОВОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

В даній статті розглянуто валютний курс і його вплив на економіку і конкурентоспроможність вітчизняних товарів на міжнародному ринку. Проаналізовані фактори, що впливають на валютний курс.

Ключові слова: валютний курс; регульований валютний курс; плавальний валютний курс; фіксований валютний курс; платіжний баланс; процентні ставки; валютна політика.

Постановка проблеми: В умовах різкого знецінення національної валюти, підвищення темпів інфляційних процесів великого значення набуває валютна курсова політика, що проводиться урядом та Національним банком щодо стабілізації валютного курсу. Дана політика викликає різноманітні думки науковців щодо впливів коливання валютного курсу на економіку. Погляди визначних економістів різняться, починаючи з тлумачення про помилковість зазначеної політики, яка на їх погляд, обов'язково, призведе до появи негативних тенденцій в економіці України, і закінчуючи оптимістичними прогнозами.

Про вплив рівня валютного курсу на економіку, конкурентоспроможність вітчизняних товарів на міжнародному ринку та інші макроекономічні показники написано багато статей, наукових праць, його дослідженням займається, як наукова так і політична еліта.

З кожним роком все зрозумілішим стає необхідність саме наукового підходу до зазначеної проблеми. Актуальність даної проблеми зумовлена, зокрема, тим, що близько 30% доходів або збитків від вкладень інвесторів в іноземні акції обумовлені коливаннями валютних курсів, а вплив коливань на прибуток від інвестицій в облігації досягає - 60% таким чином, більш точне прогнозування валютного курсу та управління ним стає усе важливішим елементом економічної політики кожної держави.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Ґрунтовні дослідження функціонального призначення валютного курсу, прояву його впливу на всі сфери економічного та соціального життя тісно пов'язані з іменами видатних вчених минулих століть А. Сміта, Д. Рікардо, Л. Монтеск'є, А. Лафферера, Г. Касселя.

Сучасні наукові підходи до сутності валютного курсу та його значення у зовнішній політиці держави постійно досліджуються вітчизняними вченими, зокрема В. Міщенком, А. Філіпченком, В. Козиком, С. Шумсакою, С. Колтуном, А. Гальчинською, В. Олійником, В. Гейцем та іншим.

Значні напрацювання у цій галузі ще раз підкреслюють важливість даного питання, але за урахуванням фактору часу оцінку стимулюючого значення валютного курсу потрібно проводити систематично, по мірі накопичення фактичних даних.

Мета статті полягає в аналізі окреслених вище проблем, а також виявлення закономірностей зміни макроекономічних показників залежно від рівня валютного курсу.

Виклад основного матеріалу. За часів формування ринкових відносин, валютно-курсова політика України пройшла декілька етапів, а саме: від застосування вільно плаваючого курсу національної валюти до фіксованого, з подальшим переходом до регульовано плаваючого курсу. Зазначені режими валютного курсу одночасно із прийняттям низки нормативних актів у регулюванні валютних відносин сприяли стабілізації валютного ринку країни.

Слід зазначити, що валютно-курсова політика кожної держави як інструмент впливу на економічні процеси має бути рушійною силою на шляху розвитку економіки держави, вона має спрямовуватися на створення якомога кращого середовища для можливостей вітчизняних товаровиробників виробляти конкурентну продукцію для експорту на світові ринки. Без такої можливості економічні суб'єкти просто не зможуть реалізувати свої валютні відносини.

Не маючи іноземної валюти для здійснення своїх зовнішніх зобов'язань, неможливо перетворити одержану валютну виручку в національні гроші для виконання своїх внутрішніх зобов'язань. При цьому успішний розвиток валютних відносин можливий за умови існування ринку, на якому можна вільно продати та купити валюту. Такий ринок називається валютним. За своїм економічним змістом, валютний ринок – це сектор грошового ринку, на якому урівноважуються попит і пропозиція на такий специфічний товар як валюта; за призначенням і організаційною формою – це сукупність спеціальних інститутів та механізмів, які у взаємодії забезпечують можливість вільно придбати-купити національну та іноземну валюту на основі попиту і пропозиції. Суб'єктами валютного ринку є підприємці, які купують і продають валюту для забезпечення своєї комерційної діяльності (імпортери, експортери); інвестори, які вкладають свій чи позичений капітал у валютні цінності з метою одержання процентного доходу. Валютні дилери, які постійно купують-продають валюту задля одержання доходу від різниці в її курсі; хеджери, які здійснюють операції на

валютному ринку для захисту від несприятливої зміни валютного курсу; посередники: банки, брокерські контори, біржі тощо. Ціною на валютному ринку є валютний курс [2].

Функціонально валютний ринок покликаний на забезпечення умов та механізмів для реалізації валютної політики держави; створення суб'єктам валютних відносин передумов для своєчасного здійснення міжнародних платежів за поточними розрахунками та сприяння завдяки цьому розвитку зовнішньої торгівлі; формування та урівноваження попиту і пропозиції валюти й регулювання валютного курсу; страхування валютних ризиків; диверсифікація валютних резервів.

Роль валютного ринку в Україні виконує Українська міжбанківська валютна біржа (УМВБ), яка створена у грудні 1992 року. Основним напрямом діяльності в перші роки роботи УМВБ була організація валютного ринку. По мірі зростання фінансової стабільності УМВБ розпочала впровадження механізму організації методів торгівлі фондовими інструментами [2].

На жаль, в Україні кореляція валютного курсу в той або інший бік відбувається не на основі попиту та пропозиції на валютному ринку, а в більшій мірі шляхом адміністративного втручання для послаблення інфляційних процесів та інших негативних явищ, що постійно виникають під час ринкової трансформації. При цьому методи, які використовуються Національним банком України, далекі від ринкових. Саме тому починаючи з 1998 року економіка України декілька разів зазнавала значних та непередбачуваних змін валютного курсу, при яких велика кількість суб'єктів господарювання різних форм власності, інвестори, населення та інші терпіли великих збитків. Виникає суперечлива ситуація, коли протягом декількох років валютний курс залишається майже незмінним, а купівельна спроможність національної валюти при цьому зменшується в декілька разів.

Як будь-яка ціна, в ринковій економіці валютний курс відхиляється від вартісної основи – паритету купівельної спроможності валют – під впливом попиту та пропозиції валюти. Паритет купівельної спроможності – це однакова купівельна спроможність національних валют, яка залежить від рівня внутрішніх цін в кожній країні.

Співвідношення попиту та пропозиції залежить від багатьох чинників, які відображають зв'язок валютного курсу з іншими економічними категоріями – вартістю, ціною, грошима, процентом, платіжним балансом та ін. З зазначеного впливає важливість вивчення та ретельного аналізу чинників впливу на зміну валютного курсу.

Фактори впливу на валютний курс можна поділити на дві групи, а саме кон'юнктурні (конкретні умови на кожен даний момент, вплив, який важко передбачити) та структурні (довгострокові, які визначають стан тієї чи іншої національної грошової одиниці у валютній ієрархії).

До першої групи відносяться фактори, пов'язані з коливаннями ділової активності, політичної та військово-політичної обстановки, з чутками та прогнозами. Величину впливу зазначених факторів важко передбачити. У більшості випадків кон'юнктурні фактори носять дестабілізуючий характер.

До факторів, які відносяться до другої групи, можна віднести:

1. Темп інфляції. Співвідношення валют за їх купівельною спроможністю (паритет купівельної спроможності), відображаючи дію закону вартості, служить своєрідною віссю валютного курсу. Тому, на валютний курс впливає темп інфляції. Чим вищий темп інфляції в країні, тим нижчий курс її валют. Інфляційне обезцінення грошей в країні викликає зниження купівельної спроможності і тенденцію до падіння їх курсу до валют країн, де темп інфляції нижчий. Вирівнювання валютного курсу, приведення його у відповідність з паритетом купівельної спроможності відбувається в середньому протягом двох років.

2. Стан платіжного балансу. Активний платіжний баланс сприяє підвищенню курсу національної валюти, бо збільшується попит на неї з боку зовнішніх боржників. Пасивний платіжний стан породжує тенденцію до зниження курсу національної валюти, тому що боржники продають її за іноземну валюту для погашення своїх зовнішніх зобов'язань. Нестабільність платіжного балансу приводить до стрибкоподібних змін попиту на відповідні валюти і їх пропозицію. В сучасних умовах посилюється вплив міжнародного ресурсу капіталів на платіжний баланс, отже, на валютний курс.

3. Різниця процентних ставок у різних країнах. Вплив цього фактору на валютний курс зумовлюється двома основними обставинами. По-перше, зміна процентних ставок в країні впливає за інших рівних умов на міжнародний курс капіталів, а її зниження заохочує відплив капіталів, насамперед короткострокових. Підвищення процентної ставки стимулює приплив іноземних капіталів, у тому числі й національних за кордон. По-друге, процентні ставки впливають на операції валютних ринків та ринків позичкових капіталів.

4. Діяльність валютних ринків та спекулятивні валютні операції. Якщо курс якоїсь валюти має тенденцію до зниження фірми та банки завчасно продають її на більш стійкі валюти, що погіршує позиції ослабленої валюти. Валютні ринки швидко реагують на зміни в економіці та політиці, на коливання курсових співвідношень. Тим самим вони розширюють можливості валютної спекуляції та стихійного руху «гарячих» грошей.

5. Ступінь довіри до валюти на національному та світовому ринках. Вона визначається станом економіки та політичною обстановкою в країні, враховуючи не лише темпи економічного зростання, інфляції, рівень купівельної спроможності валюти, співвідношення попиту та пропозиції валюти, а й перспективи їх динаміки.

6. Валютна політика. Динаміка валютного курсу визначається залежно від способу регулювання валютного курсу. Співвідношення ринкового і державного регулювання валютного курсу впливає на його динаміку.

Формування валютного курсу на валютних ринках через механізм попиту і пропозиції валюти зазвичай супроводжується різкими коливаннями курсових співвідношень. На ринку складається реальний валютний курс – показник стану економіки, грошового обігу, фінансів, кредиту і ступеню довіри до певної валюти. Державне регулювання валютного курсу направлено на його підвищення або зниження, виходячи із завдань волюто-економічної політики.

Змінюючи валютний курс, Національний банк і уряд тим самим може створювати додаткові переваги експортерам або імпортерам. Як відомо, при завищеному курсі експортери отримують додатковий дохід, а тому й можливість маніпуляції ціною при конкуренції з іншими країнами за ринки збуту. При зниженому курсі додаткові переваги матимуть імпортери, які після продажу імпортованих товарів, при обміні національної грошової одиниці, зможуть отримати більше іноземної валюти. Фіксація валютного курсу на дещо завищеному рівні призведе до створення додаткових конкурентних переваг вітчизняних товарів на світовому ринку. При фіксації валютного курсу на рівні нижчому від паритету, зазначені вище процеси будуть діяти навпаки.

На сучасному етапі розвитку української економіки найсприятливішим для реалізації валютної політики є використання режиму регульованого валютного плавання. Мається на увазі, що курс національної валюти не фіксується, а приводиться у відповідність до змін на зовнішньому і внутрішньому секторах економіки. За даного режиму можливо уникнути різких коливань, що обумовлені недостатнім ступенем розвиненості ринку.

Висновки. Виходячи з вищесказаного можна зробити висновок, що для розвитку експортно-орієнтованої економіки України більш ефективним буде підтримання валютного курсу на дещо завищеному рівні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16.04.91 р. №959-ХІІ.
2. «Гроші та кредит» за ред. М.І. Савлука. – К. - 2001.
3. Киреев А. Международная экономика. – М.: Междунар. отнош. - 2000. – С.86.
4. Белінська Я.В. Валютно-грошовий фактор конкурентоспроможності України // «Стратегічна панорама». -2003. - № 3-4.
5. Іваненко Ю. Державний борг України в цифрах і не тільки // «Вісник Національного банку України». - 2003 .- № 12.

SOROKA S.P. RATE OF EXCHANGE AND IT'S TRADING STATION IN THE CONDITIONS OF FINANCIAL INSTABILITY.

In this article the rate of exchange and his influence is considered on an economy and competitiveness of domestic goods at the international market. Factors that influence on the rate of exchange are analyzed.

Keywords: rate of exchange; managed rate of exchange; swimming rate of exchange; fixed rate of exchange; balance of payments; interest rates currency policy.

СОРОКА С.П. ВАЛЮТНЫЙ КУРС И ЕГО ФАКТОРЫ В УСЛОВИЯХ ФИНАНСОВОЙ НЕСТАБИЛЬНОСТИ.

В данной статье рассмотрен валютный курс и его влияние на экономику и конкурентоспособность отечественных товаров на международном рынке. Проанализированы факторы, которые влияют на валютный курс.

Ключевые слова: валютный курс; регулируемый валютный курс; плавающий валютный курс; фиксирован валютный курс; платежный баланс; процентные ставки; валютная политика.